

Projektowany Rezerwat Rospuda

Projektowany rezerwat Rospuda to najcenniejszy torfowiskowy obiekt byłego województwa suwalskiego, jeden z najcenniejszych tego typu obiektów w skali kraju, to miejsce występowania wielu rzadkich i chronionych gatunków roślin, jedyne w Polsce stanowisko miodokwiatu krzyżowego. Dolina Rospudy jest terenem objętym w myśl rozporządzeń wojewody suwalskiego strefą ciszy oraz strefą chronionego krajobrazu.

W wyniku współpracy pomiędzy Polską, Litwą i Białorusią powstała koncepcja utworzenia tutaj Augustowsko-Druskiennickiego Transgranicznego Obszaru Chronionego.

W koncepcji Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET - PL przedmiotowy teren stanowi węzeł o znaczeniu międzynarodowym ze względu na uwarunkowania: geomorfologiczne, hydrologiczne, biotyczne, strukturę krajobrazu oraz istniejące i proponowane obszary chronione. Należy również do najmniej zanieczyszczonych obszarów w skali kraju.

Położenie rezerwatu Rospuda

Projektowany rezerwat Rospuda, położony na zachodnim obrzeżu Puszczy Augustowskiej, obejmuje rozległą torfowiskową dolinę dolnego biegu rzeki Rospudy oraz otaczające ją lasy. Dolina otoczona jest wyniesieniami morenowymi wznoszącymi się 10-15 m nad jej poziom, ze stromo opadającymi zboczami.

W południowo-wschodniej części rezerwatu dolina osiąga szerokość ponad 1200 m, w części północno-zachodniej natomiast szerokość nie przekracza 50 m (Sokołowski 1996).

Miejscami u podnóży wyniesień otaczających dolinę występują źródlika. W niektórych z nich wykształciły się charakterystyczne zbiorowiska roślinne (Sokołowski 1996).

Na obrzeżach zatorfionej doliny występują torfowiskowe lasy: olsy, świerkowe bory torfowcowe i torfowcowe bory mieszane. W wielu miejscach, gdzie grubość warstwy torfu jest niewielka, torfowiskowe lasy występują też w centralnej części doliny (Sokołowski 1996).

W południowo-wschodniej części rezerwatu w sąsiedztwie jeziora Rospuda i w części środkowej w obrębie zatorfionej doliny występują mineralne wyspy porośnięte lasem. Wzbogacają one znacznie krajobraz doliny (Sokołowski 1996).

Flora Doliny Rospudy

Bogactwo doliny Rospudy stanowi 45 zespołów roślinnych. Wśród nich jest 5 zespołów roślinności wodnej, 4 zespoły źródliskowe, 10 zespołów szuwarowych, 14 zespołów torfowiskowych, 11 zespołów leśnych i jeden zespół roślinności murawowej (Sokołowski & Kot 1996).

Wśród roślin naczyniowych, obok licznych gatunków pospolitych powszechnie spotykanych w Puszczy Augustowskiej, występuje szereg rzadkich, a wśród nich 33 gatunki podlegające ścisłej ochronie prawnej, w tym 19 to przedstawiciele rodziny storczykowatych (Sokołowski 1988).

Najrzadsze i najcenniejsze gatunki występujące w dolinie Rospudy:

- miodokwiat krzyżowy - jedyne stanowisko w Polsce;
- storczyk krwisty podgatunek białokwiatowy - jedno z kilku stanowisk w Polsce;

- obuwik pospolity;
- storczyk szerokolistny;
- lipiennik Loesela;
- tajeża jednostronna;
- brzoza niska;
- wielosił błękitny;
- wyblin jednolistny.

Miodokwiat krzyżowy (łac. *Herminium monorchis*) występuje tu na jedynym stanowisku w Polsce, na jednym z niewielu stanowisk w Europie. Gatunek ten ustąpił z wielu miejsc głównie na skutek osuszania terenów podmokłych. Tak stało się na przykład na terenie zmeliorowanego Bagna Wizna.

W dolinie Rospudy miodokwiat odkryty został w roku 1978 (naliczono wtedy około 100 egzemplarzy kwitnących). Jak podkreślają badacze storczyków, miodokwiat krzyżowy jest jednym z najsilniej zagrożonych taksonów storczykowatych w naszej florze a największym dla niego zagrożeniem byłoby osuszenie torfowiska.

Ciekawostką przyrodniczą są licznie występujące tu krzyżówki różnych gatunków storczyków. Część z nich nie została jeszcze dostatecznie zbadana. Przykładem może być tutaj krzyżówka podgatunku białokwiatowego i typowego storczyka krwistego o pstrych kremowo-czerwonych kwiatach, dla której według dr Leszka Bernackiego rezerwat Rospuda jest również jedynym stanowiskiem w Polsce!

Fauna Doliny Rospudy

O przyrodniczym bogactwie doliny świadczy także występowanie tutaj rzadkich gatunków zwierząt. Są to m. in.:

- ptaki: orlik krzykliwy - jedna para, kobuz, trzmiełojad, myszołów, błotniak szuwarowy, bąk, żuraw, bocian czarny, trzcinniak, świerszczak;
- ssaki: łoś, lis, dzik, bóbr, wydra i inne.

Przyrodnicza wartość doliny

Przyrodnicza wartość doliny wynika z jej rozległości i naturalnego, zupełnie nie naruszonego układu stosunków wodnych. Istniejący układ hydrologiczny decyduje o trwałości występujących tu licznych torfowiskowych zbiorowiskach roślinnych. Jakikolwiek naruszenia istniejącego, naturalnego układu stosunków wodnych w jakiegokolwiek części doliny, szczególnie w dolnym biegu rzeki, spowoduje daleko idące zmiany warunków ekologicznych i zanik na dużym obszarze torfowiska najcenniejszych zbiorowisk roślinnych, odznaczających się dużą wrażliwością na wszelkie zmiany warunków wodnych (Sokołowski & Kot 1996).

Swoją wysoką wartość przyrodniczą rezerwat Rospuda może zachować tylko pod warunkiem objęcia ochroną całego torfowiskowego systemu doliny aż po jezioro Rospuda. Tylko w takich granicach możliwe jest trwałe utrzymanie naturalnego układu warunków hydrologicznych (Sokołowski & Kot 1996).

Zagrożenia

Największym zagrożeniem dla dalszego istnienia rezerwatu Rospuda w ogóle są plany budowy obwodnicy wokół Augustowa. Według wdrażanego obecnie projektu, droga przechodzić ma przez

środek projektowanego rezerwatu, na granicy ostatniego w Polsce stanowiska miodokwiatu krzyżowego.

W miejscu planowanej lokalizacji obwodnicy dolina ma szerokość około 450 metrów. Zmusza to budowniczych do przeprowadzenia albo około pół kilometrowego mostu, którego przęsła wchodziłyby w głąb torfu, albo zrobienia nasypów (wymianę gruntu organicznego, czyli torfu na grunt mineralny). Oba te rozwiązania doprowadziłyby do zachwiania istniejących naturalnych stosunków wodnych i w konsekwencji do zaniku na dużym obszarze najcenniejszych zbiorowisk roślinnych.

Dodatkowo rozpatrywana lokalizacja obwodnicy spowodowałaby fragmentację mokradeł. Obecnie uważa się, że fragmentacja środowiska jest jednym z głównych zagrożeń dla funkcjonowania wielu gatunków zwierząt. Pociąga ona za sobą rozdzielenie środowisk przyrodniczych oraz ograniczenie wędrówek zwierząt, co prowadzi do odizolowania małych populacji. Na skutek wzrostu natężenia hałasu teren przestanie być atrakcyjnym dla licznie występujących tam rzadkich gatunków ptaków. Również pospolite gatunki ptaków i ssaków będą szukały spokojniejszych miejsc.

Poprowadzona tędy droga całkowicie zniszczyłaby także krajobraz doliny a hałas wydawany przez przejeżdżające samochody słyszalny byłby w promieniu około 2 kilometrów. Nawet już z tych dwóch powodów realizacja drogi według tego wariantu jest niedopuszczalna.

Grzegorz Czerwiński

Jak możesz pomóc?

Możesz wysłać listy protestacyjne (adresy poniżej) w sprawie zmiany przebiegu obwodnicy wokół Augustowa, domagając się jednocześnie jak najszybszego powołania rezerwatu Rospuda.

Wojewoda Podlaski, Krystyna Łukaszuk
ul. Mickiewicza 3
15-213 Białystok

Minister Środowiska, Antoni Tokarczuk
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa